

A BENCHMARKING SZEREPE A REGIONÁLIS INNOVÁCIÓS STRATÉGIÁK KIALAKÍTÁSÁBAN

dr. Nyiry Attila PhD

ügyvezető igazgató

NORRIA Észak-Magyarországi regionális Innovációs Ügynökség
Nonprofit Közhasznú Kft.

Az innovációs-és kutatási stratégia gyakran a legfontosabb eleme a gazdasági „policy-mixnek”, amely alapvetően azokat a modernizációs erőfeszítéseket tartalmazza, amelyek a versenyképesség megőrzésére illetve növelésére vonatkoznak.

Ugyanakkor el kell fogadnunk azt is, hogy innováció ne csupán az új dolgok bevezetését jelentse: az innovációnak a társadalom egészére kell hatást gyakorolnia és jól kell működnie. A regionális innovációs stratégiák elkészítése kapcsán azzal a ténnyel is szembe kell néznünk, hogy a modell értékűnek tekintett technológiák nem működnek egységesen a regionális körülmények között. (Howells [2005], North [1993]). Néhány évtizeddel ezelőtt még tartotta magát az a hagyományos gazdaságpolitikai felfogás amely szerint egy-egy földrajzi terület gazdasági erőssége az erőforrás-ellátottságon és a szervezési módszereken alapul. Későbbi kutatások azonban kimutatták, hogy olyan régiók között is jelentősek voltak a teljesítménybeli különbségek, amelyek hasonló erőforrás-ellátottsággal rendelkeztek. (lásd pl: Saxenian [1994], Porter [1998, 2003] ill. Porter és társa [2001]). Ha az erőforrások nem tekinthetők a versenyképesség egyetlen forrásának, akkor a politikai döntéshozók mit tehetnek annak érdekében, hogy növeljék? Az elmúlt évtizedekben a „jó gyakorlatok” kicserélése gyakorlattá vált, amelyet az Európai Unió által meghirdetett pályázati és támogatási rendszerek is kiemelten kezelnek. A nehézség abban áll, hogy el kell dönteni, mely gyakorlatok tekinthetők jónak és melyek rossznak.

A stratégiák működőképességének alapvető eleme a régió innovációs rendszere. Cooke [2001] szerint a regionális innovációs rendszerek elmélete 5 kulcsdimenziót tartalmaz melyek a következők: régió (politikai és adminisztratív egység); innováció (pl: az új tudás piaci bevezetése); hálózat (pl: bizalmon és együttműködésen alapuló kapcsolat a szereplők között); tanulás (a tudás, adottságok és képességek internalizálása és externalizálása), interakció (formális és informális kommunikáció az innovációra vonatkozóan). Ezek azok a dimenziók amelyek meghatározzák, hogy egy régió rendelkezik-e innovációs rendszerrel vagy sem.

A fentiek egyértelműen rámutatnak arra, hogy minden nehézsége mellett a stratégiaalkotás folyamata nem nélkülözheti más régiók által alkalmazott gyakorlatok vizsgálatát és értékelését, az általános (átvehető) elemek kiszűrését, és a lokális gyakorlatba való átültetését. Erre a benchmarking elvek adnak gyakorlati végrehajtható eszközrendszert.

Az Észak-Magyarországi Innovációs Ügynökség résztvevője volt az Európai Bizottság 6. Keretprogramja által támogatott ProAct projektnek (Szerződés szám: 030121), melynek vezetői feladatait a GKI látta el. A projekt célja, a regionális innovációs és kutatás-fejlesztési stratégiák tervezésének, hatékonyságának tanulmányozása. A projekt során 8 ország (Ausztria, Csehország, Dánia, Magyarország, Hollandia, Lengyelország, Szlovákia, Egyesült Királyság) szakértői közösen arra vállalkoztak, hogy feltérképezzék az Európai Unióban fellelhető hatékony innovációs-és kutatási stratégiai gyakorlatokat. Az összehasonlítás a

benchmarkin elvek figyelembe vételével volt lehetséges. A projekt során számos benchmarking mérőszám került meghatározásra, annak megállapítására, hogy egy régió innovációs-és kutatási politikájának és stratégiájának módszerei és folyamatai megfelelően és szakszerűen kerültek-e kiválasztásra. A benchmarking mutatószámok interaktív workshopok, internet-alapú megbeszélések során kerültek kialakításra, felhasználva a 8 résztvevő ország tapasztalatait.

A projekt keretében végzett vizsgálatok esetében a különböző régiók által alkalmazott regionális stratégiák 3 különböző szempontból kerültek vizsgálatra. Ez a 3 szempont egyben egy tanulási folyamatot, egyfajta tanulási ciklust is kijelöl, nevezetesen:

- a stratégia formálásának gyakorlatát;
- a stratégia megvalósításának és a regionális politika alakíthatóságának gyakorlatát;
- a program illetve projekt szinten megvalósuló gyakorlatokat;

A konkrét eszközök sikere sok tényezőtől függ, amelyek mindig egyedi és régióspecifikusak. Ezért a megfelelő regionális innovációs és kutatási eszközök megtalálása egyfajta absztrakciót igényel, amelyhez a ProAct konzorcium megalkotta az ún. ProAct tanulási ciklust. A ciklusban a regionális innovációs és kutatáspolitikai döntések hatással vannak azoknak a programoknak a kiválasztására, amelyek alapján a stratégia megvalósul ugyanakkor a megvalósítás gyakorlati tapasztalatai is hatást gyakorolnak a stratégia formálásra. A tanulási ciklus gyakorlatai a regionális innovációs és kutatási politikára jellemzőek és a tanuló régiók fejlődését segítik elő.

Szintén fontos megjegyezni, hogy a tanulási ciklus az irányítási elméleteken alapszik, elsősorban az új koordinációs formákon, tehát nem a parancs-ellenőrzés alapú hierarchikus szabályozó mechanizmusokon, hanem olyan rendszereken amelyeket a nem-kormányzati szereplők alkalmaznak az egymás közötti koordináció érdekében. (*Jordan és társa [2005]*)

A projekt során egységes szemlélet alakult ki abban a tekintetben, hogy a regionális innovációs- és kutatási stratégia letről felfelé irányuló (bottom-up) kezdeményezéseken kell, hogy alapuljon. Ezt a nézetet az EU szubszidiaritás koncepciója is alátámasztja. A regionális fejlesztés gyakorlatában a stratégiai megközelítés nyert létjogosultságot és az innováció elengedhetetlen eleme a régiók stratégiai pozícionálásának. A benchmarking keret alkalmas a régiók innovációs stratégiai pozícionálására, de nem alkalmas a regionális innovációs és kutatási politika ún. „soft” tényezőinek vizsgálatára. (*Viszt [2006]*). A konkrét eszközök összehasonlítása sem lehetséges, elsősorban az innovációs politika régió-specifikus volta miatt.

Azok a gyakorlatok amelyeket egy benchmarking meg akar vizsgálni általában függetlenek a fennálló regionális intézményi rendszertől. Ez ellentmondást rejt magában, mert a gyakorlatok általában rendszerfüggőek. A regionális kutatási és innovációs stratégiák megvalósítása csak akkor lehetséges, ha a régiók bizonyos fokú autonómiával rendelkeznek a meglévő források felett. (*Muller-Neuwelaers [2005]*). Ha ez nincs így, a benchmarking keret potenciális hatása nagymértékben korlátozott.

Az elemzések elvégzése során a projekt résztvevői kísérletet tettek arra, hogy leegyszerűsítsék az alkalmazott gyakorlatok azonosíthatóságát. A projekt keretében kidolgozott a benchmark elemzési módszernek nem az volt a szándéka, hogy értékítéletet mondjon az alkalmazott fejlesztéspolitikai-stratégiai gyakorlatokról, hanem az, hogy bemutassa az alkalmazott gyakorlati megoldásokat. Ezért a benchmarking folyamat alapját egy három pontos skála

jelentette, amely információt nyújt a stratégiák kialakításában részt vevők számára a régiókban alkalmazott gyakorlatokról. A skála az alábbiak szerint került meghatározásra:

- (3) ponttal került értékelésre, ha az alkalmazott gyakorlat teljesen komplett, vagy ha az alkalmazott gyakorlat teljes mértékben elérhető,
- (2) ponttal került értékelésre, ha az alkalmazott gyakorlat részben tekinthető teljesnek, vagy nem teljesen elérhető,
- (1) ponttal került értékelésre, ha az alkalmazott gyakorlat nem volt megfigyelhető, vagy teljesítménye nagyon alacsony színvonalú volt.

A mutatószám célja nem mennyiségi értékelés meghatározása volt, hanem a hozzájárulás a jelenlegi és jövőbeli fejlesztés-politikai folyamatok kialakításának hatékonyabbá tételéhez. A benchmarkok, és a hozzájuk kapcsolódó rangsor értékelése elősegíthet egy párbeszédet a stratégia összeállítói, az ebben érintettek, az ipari résztvevők, innovációs szakértők, az akadémiai és más intézményi partnerek között.

A stratégiaalkotás megerősíti, a régió szándékát a fejlesztendő területek meghatározására, a kapcsolatrendszerek létrehozására és tökéletesítésére, amelyek a programokat közvetlenül befolyásolhatják. A kialakítás első fázisában a fejlesztés-politikák azonosítása és formalizált rögzítése történik. Ez a legkorábbi állapot ahhoz, hogy felépíthető és megalapozható legyen a stratégia alkalmazásának háttere, valamint összekapcsolása a megvalósítást szolgáló programokkal és tevékenységekkel.

A stratégiaalkotási folyamatnak hat fázisát különböztethetjük meg:

- 1 Egy jövőkép, vagy vízió megtalálása
- 2 Az érintettek bevonása és ennek a bevonásnak a következményei
- 3 A stratégiafejlesztés koordinációja és támogatása
- 4 A regionális szintű innováció és kutatás-fejlesztés hangsúlyosabbá tétele
- 5 Az EU/nemzeti/regionális és helyi politikai teendők kiegyensúlyozott arányainak kialakítása
- 6 A végrehajtás kockázatai és bizonytalanságai

A stratégiaalkotás hat fázisán belül nagy számú benchmark van, amely informálhatja a döntéshozókat az alkalmazott gyakorlati megoldásokról. A projekt kapcsán alkalmazott benchmarkok az alábbiak voltak:

1. Egy jövőkép, vagy vízió megtalálása
 - Benchmark 1. A régió gazdasági határainak figyelembe vétele a vízióban vagy a fő stratégiai irányokban
 - Benchmark 2. Következetes elemzés végrehajtása a vízió vagy a fő stratégiai irányok feltárása előtt
2. Az Érintettek bevonása
 - Benchmark 3. A meghatározónak tekintett érintettek bevonása a vízió és/vagy a fő stratégia fókuszpontjainak meghatározásába
 - Benchmark 4. A jövőkép vagy stratégia széleskörű disszeminációja
 - Benchmark 5. A stratégiai változatok vitája hatékonyan támogatott
3. A stratégia kialakításának koordinációja és támogatása

Benchmark 6. A felelős csoport munkájának összehangolása a stratégiát kialakítása alatt

Benchmark 7. Összhang a különböző regionális gazdasági stratégiai dokumentumok között

4. A regionális szintű innováció és kutatás-fejlesztés nyomatékosabbá tétele

Benchmark 8. Az innováció és kutatás van a regionális stratégia középpontjában

Benchmark 9. Az érintettek megértik a regionális innováció fontosságát

Benchmark 10. A regionális specializáció szükségességének tudatosítása

Benchmark 11. Egy regionális sajátosság kihangsúlyozása, a részletek és a régió jellemzőinek összefüggései

Benchmark 12. Kapacitás és potenciálépítés

5. Az EU/nemzeti/regionális és helyi szintű politikai teendők kiegyensúlyozottsága

Benchmark 13. A különböző politikai szintek közötti kölcsönös megértés

Benchmark 14. A regionális politika nemzeti szinten történő elismerése

6. A stratégia kockázati tényezőivel való foglalkozás

Benchmark 15. A stratégia flexibilitása

7. A benchmarkok összegének összekapcsolása a stratégiák kialakulásával

A projekt keretein belül a stratégiaalkotás folyamatain kívül vizsgálatra kerültek a stratégia végrehajtásának elemei is. A stratégia kifejlesztése és végrehajtása a régióban alkalmazott gyakorlati megoldások környezetébe van beágyazva, amelyek visszatükröződnek a kialakított víziók és stratégiák megvalósításában. Az innovációs kutatási és fejlesztési stratégiák alkalmazása szempontjából hat elem került azonosításra beleértve a kifejlesztési és végrehajtási folyamatokat is:

1. Innovációs és kutatópolitikai programok és munkaterv

2. Kormányzás

3. Hálózatosodás gyakorlatai

4. Finanszírozási módok

5. Értékelések

6. Tanulás és visszacsatolás

Mind a hat elemen belül számos benchmark található, amely informálni tudja a megfelelő stratégiai gyakorlat politikai szintű döntéshozóit, azonban ezek a benchmark elemek áttételesen kapcsolhatók jelen tanulmánykötet témaköréhez.

A regionális innovációs stratégiák fejlesztése egy összetett folyamat. A ProAct projekt empirikus példái is alátámasztják, hogy a társadalmi viták és hálózatok generálása a regionális innovációs-és kutatási stratégia szempontjából nézve egy fontos feladat. Reális fejlődési pályák feltérképezése csak akkor lehetséges, ha a különböző gazdasági szereplők megértik egymást és képesek közös akciók megvalósítására, míg a politika feladata az egymással ellentétes vélemények közös nyugvópontra juttatása.

Irodalomjegyzék

- Borsi, B – Papanek, G. – Wouter, M. (2007): A regionális innovációs- és kutatási politika legjobb gyakorlatait feltérképező módszertani ajánlás. ProAct Projekt Tanulmánykötet.
- Borsi, B. – Papanek, G. (2008): Regional Innovation and Research Policy Outlook – Policy Practices in Eight European Regions, GKI Economic Research Co. Bp.
- Cooke, P. (2001): Regional Innovation Systems, Clusters and the Knowledge Economy. In: Industrial and Corporate Change, Vol.10, No.4, pp.945-974.
- Jordan, A. – Wurzel, R.K.W. – Zito, A. (2005): The Rise of ‘New’ Policy Instruments in Comparative Perspective: Has Governance Eclipsed Government? In: Political Studies, Vol.53, No.3, pp.477-496.
- Neuwelaers, C. – Wintjes, R. (2000): SME policy and the Regional Dimension of Innovation: Towards a New Paradigm for Innovation Policy. MERIT- University of Maastricht
- North, D. (1993) Institutional Change: A Framework of Analysis, in Sjostrand, S-E. (1993) Institutional Change, Theory and Empirical Findings, NY: M.E.Sharpe
- Porter, M. (1998): The Competitive Advantage of Nations. Free Press. N.Y.
- Porter, M. E. (2001): Monitor Group, on the Frontier, & Council on Competitiveness.
- Porter, M.E. (2003): The economic performance of regions. Regional Studies, Vol. 37/6-7. August/October. pp. 549-578,
- Saxenien, A. (1994): Regional Advantage. Harvard University Press. Cambridge, MA. 1994.
- Viszt, E. (2006). The Regional Dimension of Innovation. ProAct working paper, GKI Economic Research Co. p.27.